

Леся Побоченко, доцент кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Національний авіаційний університет

ВНЕСОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В СТАЛИЙ РОЗВИТОК

У статті висвітлюються внесок міжнародного туризму в сталий розвиток як однієї із основних складових сталого розвитку.

Вступ. Міжнародний туризм – одна з найперспективніших та найдинамічніших галузей світової економіки. З середини XX століття у розвинених країнах вона набула значних масштабів розвитку, а під впливом процесів глобалізації та лібералізації така тенденція з кінця XX століття спостерігається у більшості країн світу. Незважаючи на короткотермінові флуктуації в окремі періоди розвиток міжнародного туризму в цілому характеризується порівняно високими темпами зростання. У 2007 році на світовому ринку туристичних послуг досягнуто нового максимуму – 898 млн. туристів, абсолютний приріст склав 52 млн. осіб, відносний – 6,15% [4, 3].

Проблеми розвитку міжнародного туризму в економічний розвиток знайшли своє відображення у наукових дослідженнях таких вітчизняних і зарубіжних учених: А. Александрової, Дж. Боузна, М. Жукова, В. Квартальнова, Дж. Майкенза, Г. Папіряна, В. Сеніна, В. Сапрунової, Т. Циганкової, О. Бейдика та інших. Але проблема внеску міжнародного туризму як однієї із основних складових сталого розвитку є недостатньо дослідженою. У зв'язку з цим актуальною є тема дослідження.

Постановка задачі. Дослідити та проаналізувати внесок міжнародного туризму в сталий розвиток та вивчити проблеми і перспективи розвитку міжнародного туризму в контексті імперативів сталого розвитку.

Результати. Для оцінки стану міжнародного туризму в контексті імперативів сталого розвитку доцільно проаналізувати стійкість динаміки базових показників його розвитку, визначити взаємозв'язок між ними та показниками рівня соціально-економічного розвитку країн, виявити напрями та перспективи розвитку екологічного та екологічно безпечного туризму в світі.

Порівняно з 1950 роком у 2007 році кількість іноземних туристів у світі зросла майже у 36 разів. Міжнародна туристична діяльність для багатьох країн стала базовою галуззю економіки, визначаючи їх роль у міжнародному поділі праці. Останнє

тридцятиліття розвитку міжнародного туризму характеризується такими темпами зростання, що удвічі перевищували темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП). За рахунок такого зростання забезпечувалося отримання додаткових надходжень до бюджетів країн, підвищення рівня зайнятості, залучення інвестицій та розбудова соціальної і транспортної інфраструктури тощо.

У середньому протягом 1995 – 2007 років абсолютний приріст становив 30 млн. туристів за рік. За цей період можна визначити три стадії у розвитку міжнародного туризму: до 2000 року – зростання кількості іноземних туристів із нестійкими темпами таких змін; протягом 2001 – 2003 років – стагнації та незначного скорочення кількості іноземних туристів. З 2004 року триває стадія стабільного зростання приросту [4, 1] (рис. 1).

Виклики сталому розвитку туризму, що проявилися у 2001 – 2003 роках, мали різноякісний характер. Одночасно наклалися проблеми економічного спаду світової економіки, що розпочався наприкінці 2000 року, терактів у США восени 2001 року та терористичних очікувань у подальшому, напруженості ситуації в Іраці. У даний період найвідчутніше криза відобразилася на секторі авіаперевезень. Проте, з іншого боку, це стимулювало пошук шляхів їх здешевлення, а отже, відкрило можливості для нового поштовху у розвитку. Попереднє скорочення кількості міжнародних туристів було зафіксовано ще у 1982 році у зв'язку із нафтовою кризою, Ізраїльсько-Ліванським конфліктом, подіями у Польщі, військовим конфліктом навколо Фолклендських островів тощо.

Після того, як кількість іноземних туристів перевищила 800 млн. осіб у 2005 році, міжнародний туризм увійшов до нової стадії розвитку, коли на перший план мають вийти пріоритети сталості, раціоналізації використання енергії та природних ресурсів, соціальна спрямованість, екологізація відтворювальних процесів. Одним з головних чинників стійкого зростання міжнародного туризму протягом 2004 – 2007 років є стабільне зростан-

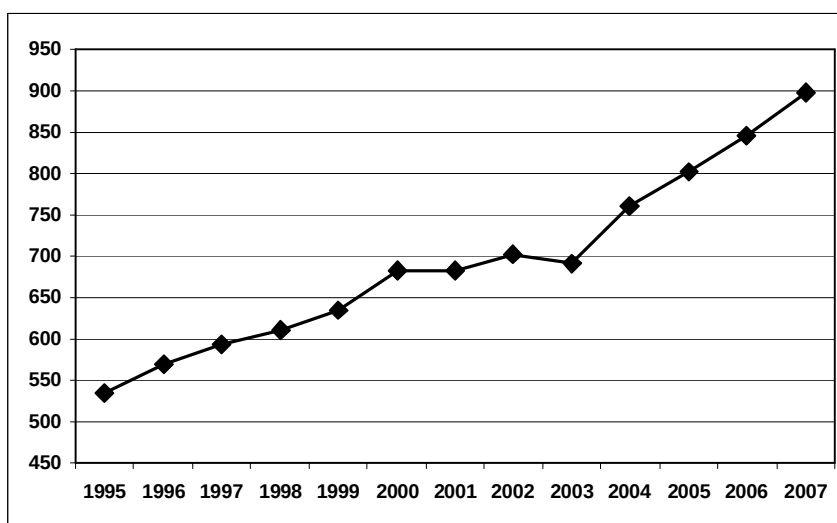

Рис. 1. Динаміка прибуттів іноземних туристів, млн. осіб

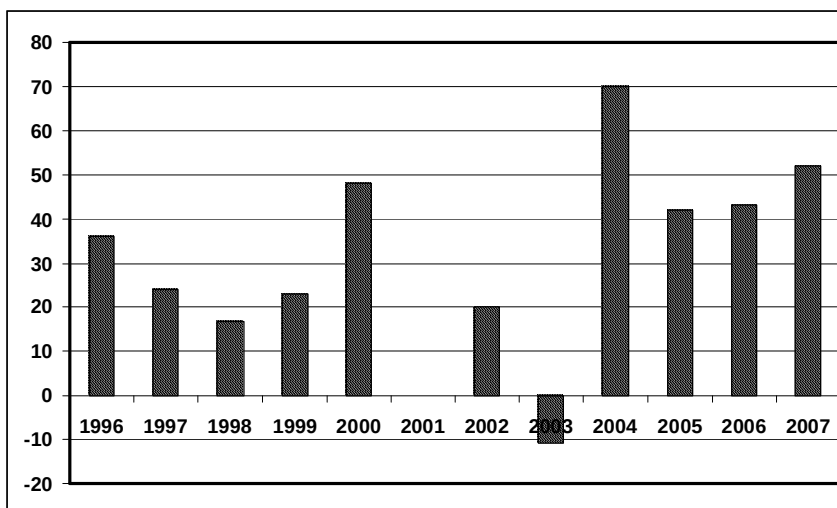

Рис. 2. Щорічні абсолютні прирости кількості іноземних туристів, осіб

ня глобальної економіки із середньорічним приростом ВВП на рівні 5%. При цьому загострення ситуації на світовому фінансовому ринку практично не відобразилося на туристичному.

На зростання сумарної кількості іноземних туристів впливає і той факт, що для сучасного міжнародного туризму характерним є скорочення термінів перебування туристів при збільшенні частоти їх туристичних поїздок. Таким чином, турист, який, наприклад, перебував у туристичній поїздці три тижні підряд, тепер може розбити свій відпочинок на три тижневих поїздки і тим самим тричі бути зарахованим до кількості іноземних туристів за рік.

Подальше зростання кількості прибуттів іноземних туристів, що триває чотири роки поспіль, свідчить, що такі фактори, як загрози терористичних актів, проблеми із забезпеченням безпеки туристів, негативні природні явища та катаст-

рофи, істотно знизили свою детермінуючу роль. Експерти таке явище пояснюють формуванням у туристів певного "імунітету" до непередбачуваних загроз. Нині імміграційні та візові процедури створюють набагато більше загроз стабільному розвитку туризму, ніж тероризм чи природні катаклізми. Головними проблемами подальшого розвитку міжнародного туризму є інфляційний тиск (особливо пов'язаний із зростанням цін на продовольство), нестійкість ринків нафти та ТНС, старіння населення, глобальне потепління.

Відносний приріст протягом досліджуваного періоду у середньому становив 4,5% [4, 1] (рис. 2). Внаслідок такого високого динамізму міжнародний туризм набув масових загальносвітових масштабів. За довготерміновими прогнозами розрахунками ЮНВТО, приріст на

2007 рік оцінювався у 4,1%, тобто реальні темпи зростання виявилися вищими (на 2%). На 2008 рік прогнозується приріст у 5,0% [5, 11].

Регіональні відмінності у темпах зростання міжнародного туризму зумовлюють поступову зміну у частках провідних туристичних ринків. Так, якщо у 1950 – 60-х роках на Європейський та Північноамериканський ринки припадало понад 80% іноземних туристів, то у 2007 році – лише 64%. Частка ж Азійсько-Тихоокеанського ринку порівняно з 1970 роком (3,2%) зросла у 2007 році більше, ніж у 6 разів (20,6% у 2007 році) [4, 3; 6, 3].

За прогнозами ЮНВТО, кількість іноземних туристів до 2020 року має зрости до 1,578 млрд. осіб, що у 1,8 раза перевищує значення 2007 року. Передбачається, що найбільше зростання частки на світовому ринку буде характерним для Азійсько-Тихоокеанського регіону. Цей показник може досягти 26,6%, що на 6% більше, ніж у 2007

році та 11,5% – ніж у 1995 році. Такий результат перевищить значення Американського регіону і буде другим після Європейського (45,9% у 2020 році проти 53,5% у 2007 році та 59,8% у 1995 році) [4, 11].

Серед окремих країн високий рівень сталості розвитку міжнародного туризму протягом останнього десятиліття характерний для Франції, Іспанії, США, Німеччини. Дещо послаблюються позиції Італії, Великої Британії, Канади. Водночас стабільно зростає роль Китаю та Туреччини. Так, якщо у 1995 році за кількістю іноземних туристів Китай посідав сьому позицію, а Туреччина – п'ятнадцяту, то у 2007 році відповідно четверту та одинадцяту. Кількість іноземних туристів, що прибули до країни 2006 року, перевищує значення 1995 року в Китаї у 2,5 раза, Туреччині – 2,7. Вагомішим є зростання щодо надходжень від міжнародного туризму. Так, Китай за цим показником 1995 року посідав дев'яту позицію, Туреччина – дев'ятнадцяту, 2006 року їх місце є вищим – п'яте та дев'яте відповідно. Порівняно з 1995 роком у 2006 році обсяги міжнародних туристичних надходжень зросли у 3,9 раза у Китаї та 3,4 раза в Туреччині. За прогнозами ЮНВТО, до 2020 року Китай може посісти перше місце за кількістю іноземних туристів, досягнувши значення у 137,1 млн. осіб. Такі обсяги перевищуватимуть значення 2006 року майже у 2,8 раза [6, 8 – 9].

Щомісячний аналіз кількості іноземних туристів у 2007 році свідчить про постійне перевищення даного показника порівняно із 2006 роком (рис. 3). Традиційно спостерігається сезонність у розподілі прибуттів іноземних туристів за періодами. Їх максимум припадає на липень – серпень (понад 100 млн. іноземних туристів за місяць), мінімум – на лютий та листопад (менше 60 млн. іноземних туристів). Тому, з точки зору функціонування міжнародного туризму в умовах сталого розвитку, питання подолання сезонності туристичної активності, а отже, й сезонності зайнятості у туристичній галузі є актуальною і може бути розв'язаним лише шляхом реалізації державних цільових програм.

Порівняно з 1950 роком надходження від міжнародної туристичної діяльності зросли у 2006 році у 367,5 раза. За цим показником туризм випередив навіть автомобільну промисловість, поступаючись лише виробництву комп'ютерної техніки. Аналіз надходжень від міжнародного туризму свідчить про нестабільність темпів їх зміни протягом 1995 – 2006 років. Так, до 2000 року тривав період повільного зростання даного показника, а щорічний приріст не перевищував 25 млрд. доларів США. Кризовим був 2001 рік, коли вперше за два останні десятиліття відбулося скорочення надходжень від туристичної діяльності. Проте вже з 2002 року розпочався період стрімкого зростання обсягів туристичних надходжень. У 2004 році приріст перетнув межу у 100 млрд. доларів США, що перевищує сумарний приріст за 1995 – 2000 роки. У середньому протягом 1995 – 2006 років абсолютний приріст становив 32 млрд. доларів США, відносний приріст – 6,0% [6, 4] (рис. 4, 5).

До 2020 року прогнозується зростання обсягів надходжень від міжнародного туризму до 2,0 трлн. доларів США, що перевищить значення 2006 року у 2,7 раза, а 1995 року – у 4,9 раза [2, 233]. Такі оптимістичні прогнози ЮНВТО позитивно впливають на сталість міжнародного туризму, передбачаючи нові можливості для залучення ресурсів для розв'язання соціокультурних та екологічних проблем сучасності.

Розгляд таких результуючих показників, як сальдо туристичного балансу та сумарний туристичний обіг, свідчить, що країни світу істотно диференціюються за їх значеннями. У результаті аналізу можна виділити кілька груп країн залежно від значень сальдо туристичного балансу. Так, до групи держав зі значним активним сальдо туристичного балансу (понад 10 млрд. доларів США),

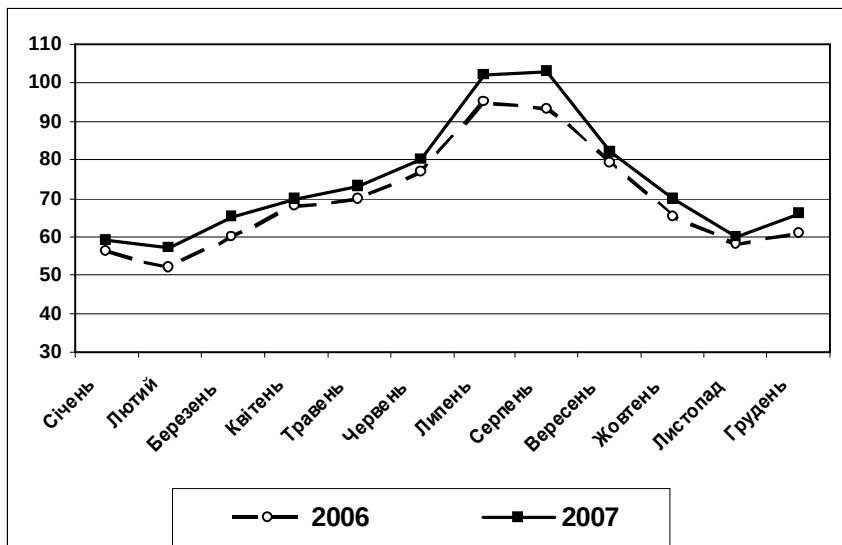

Рис. 3. Щомісячна динаміка кількості іноземних туристів у світі

році у 367,5 раза. За цим показником туризм випередив навіть автомобільну промисловість, поступаючись лише виробництву комп'ютерної техніки. Аналіз надходжень від міжнародного туризму свідчить про нестабільність темпів їх зміни протягом 1995 – 2006 років. Так, до 2000 року тривав період повільного зростання даного показника, а щорічний приріст не перевищував 25 млрд. доларів США. Кризовим був 2001 рік, коли вперше за два останні десятиліття відбулося скорочення надходжень від туристичної діяльності. Проте вже з 2002 року розпочався період стрімкого зростання обсягів туристичних надходжень. У 2004 році приріст перетнув межу у 100 млрд. доларів США, що перевищує сумарний приріст за 1995 – 2000 роки. У середньому протягом 1995 – 2006 років абсолютний приріст становив 32 млрд. доларів США, відносний приріст – 6,0% [6, 4] (рис. 4, 5).

До 2020 року прогнозується зростання обсягів надходжень від міжнародного туризму до 2,0 трлн. доларів США, що перевищить значення 2006 року у 2,7 раза, а 1995 року – у 4,9 раза [2, 233]. Такі оптимістичні прогнози ЮНВТО позитивно впливають на сталість міжнародного туризму, передбачаючи нові можливості для залучення ресурсів для розв'язання соціокультурних та екологічних проблем сучасності.

Розгляд таких результуючих показників, як сальдо туристичного балансу та сумарний туристичний обіг, свідчить, що країни світу істотно диференціюються за їх значеннями. У результаті аналізу можна виділити кілька груп країн залежно від значень сальдо туристичного балансу. Так, до групи держав зі значним активним сальдо туристичного балансу (понад 10 млрд. доларів США),

ВНЕСОК МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В СТАЛИЙ РОЗВИТОК

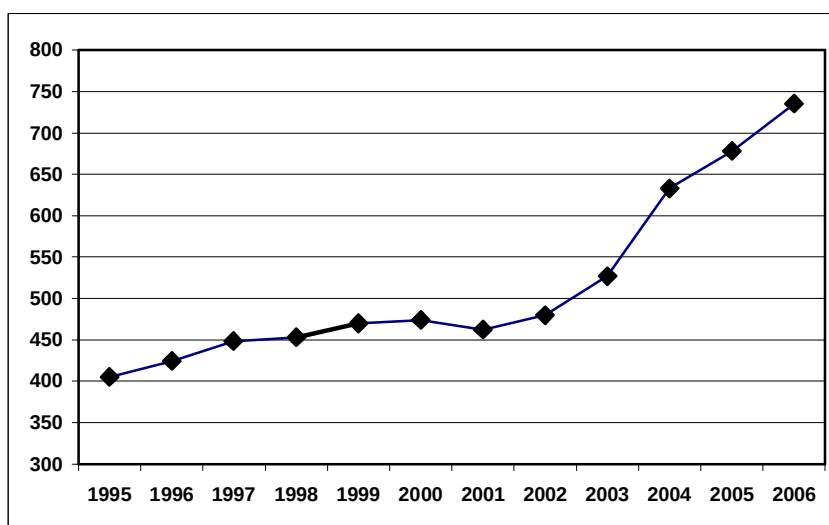

Рис. 4. Динаміка надходжень від туристичної діяльності у світі, млрд. доларів США

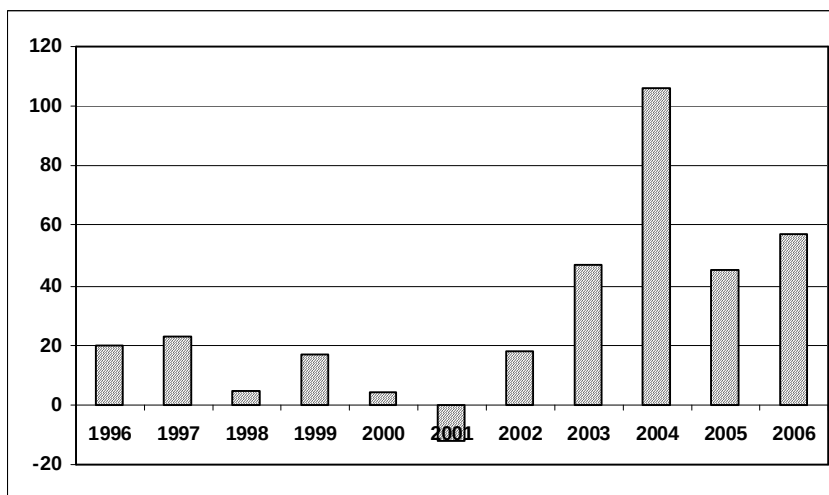

Рис. 5. Щорічні абсолютні прирости надходжень від туристичної діяльності у світі, млрд. доларів США

для яких характерним є накопичення валютних надходжень у межах країни, входять Іспанія (34,4 млрд. доларів США у 2006 році), Франція (15,1 млрд. доларів США), Італія (15,0 млрд. доларів США), Туреччина (14,2 млрд. доларів США), США (13,7 млрд. доларів США) та Греція (11,3 млрд. доларів США). Чотири із шести країн мають високий рівень соціально-економічного розвитку і їхні жителі мають змогу мандрувати до інших країн, але за рахунок наявності значного потенціалу власних туристичних ресурсів надходження від міжнародної туристичної діяльності істотно перевищують витрати національних туристів за кордоном. Туреччина та Греція передусім є країнами, що спеціалізуються на в'їзному туризмі, а виїзний в силу ряду обставин ще не отримав достатнього розвитку. Другу групу із активним сальдо понад 5 млрд. доларів США ут-

ворюють Китай (9,6 млрд. доларів США), Таїланд (7,8 млрд. доларів США), Австрія (7,4 млрд. доларів США), Австралія (6,1 млрд. доларів США), Хорватія (6,0 млрд. доларів США), Малайзія (5,9 млрд. доларів США) та Єгипет (5,8 млрд. доларів США).

З іншого боку, можна виділити групу країн із значним пасивним сальдо туристичного балансу (понад 10 млрд. доларів США): Німеччина (-42,0 млрд. доларів США), Велика Британія (-29,1 млрд. доларів США), Японія (-18,4 млрд. доларів США), Республіка Корея (-12,9 млрд. доларів США) та Росія (-11,8 млрд. доларів США). Це потужні країни, в яких за рахунок високого рівня добробуту населення (окрім Росії), але нестачі власних туристичних ресурсів (передусім умов для відпочинку на морі та пригодницького туризму) жителі активно виїжджають до інших туристичних регіонів. Що стосується Росії, то тут ситуація пояс-

нюється значним рівнем тінізації економіки, коли реальні та офіційні рівні доходів населення суттєво різняться. Відповідно населення цієї країни має достатній фінансовий потенціал для розвитку виїзного туризму. Водночас значна кількість іноземних туристів, що прибувають до країни, приносить порівняно незначні валютні надходження (лише 297 доларів США у розрахунку на одного туриста). Групу країн із пасивним сальдо туристичного балансу понад 5 млрд. доларів США утворюють Норвегія (-8,3 млрд. доларів США), Канада (-6,3 млрд. доларів США), Бельгія (5,7 млрд. доларів США) та Нідерланди (5,6 млрд. доларів США). Сальдо туристичного балансу решти країн коливається у межах ± 5 млрд. доларів США.

У результаті зіставлення сальдо туристичного балансу країн із сальдо торговельного балансу можна виявити кілька цікавих закономірнос-

тей. Так, у більшості країн, що мають пасивне сальдо туристичного балансу, сальдо торговельного балансу є активним. Це характерне як для розвинених країн (Німеччина, Японія, Республіка Корея, Нідерланди, Бельгія, Норвегія, Швеція, Данія, Канада), так і для країн, що є “новими” туристичними ринками (Росія та Бразилія). Подібною є ситуація і в нових індустріальних країнах – Гонконзі, Тайвані, Сінгапурі. Пасивний туристичний баланс свідчить про позитивні тенденції до зростання рівня життя населення.

Навпаки, країни, що мають активний туристичний баланс, сальдо торговельного балансу є пасивним. Це такі розвинені країни, як Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Греція, США, Австралія, Нова Зеландія, а також нові та перспективні члени Євросоюзу Чехія, Польща, Угорщина, Хорватія, Туреччина. Із країн, що розвиваються, до цієї групи входять Індія, Мексика та Південна Африка. Таким чином, міжнародний туризм позитивно впливає на здатність економік цих країн здійснювати товарний імпорт. Виняток становлять країни, де активне сальдо туристичного балансу поєднується із активним сальдо торговельного – Австрія, Швейцарія, Китай, Таїланд, Індонезія, Малайзія, Єгипет та Саудівська Аравія, а також ті, де обидва сальдо балансів є пасивними – Велика Британія та Ірландія.

Сумарний туристичний обіг, що обраховується як сума надходжень та витрат на міжнародний туризм, лише в 20 країнах перевищує 25 млрд. доларів США. Найбільш інтегрованими до фінансових туристичних потоків є США, де цей показник становить 157,7 млрд. доларів США, та Німеччина – 107,6 млрд. доларів США. Високий рівень залученості мають також Велика Британія, Франція, Іспанія, Італія та Китай (понад 50 млрд. доларів США).

У результаті обрахунку частки надходжень від туристичної діяльності у валовому внутрішньому продукті можна побачити такі закономірності: у країнах, що розвиваються, які спеціалізуються на туристичній діяльності, даний показник є високим і у ряді випадків перевищує 30%. Наприклад, це стосується таких країн Карибського ринку, як Антигуа і Барбуда (32,70%), Багами (32,96%), Сент-Люсія (30,8%), Барбадос (28,50%), Сент-Кітс і Невіс (23,64%). З провідних за обсягами туристичної діяльності центрів регіону слід назвати Домініканську Республіку (11,98%) та Ямайку (18,16%). При цьому за оцінками експертів ЮНВТО, міжнародна туристична діяльність у малих острівних державах може створювати до 40% ВВП. Серед африканських країн найвищими є значення в Маврикії (15,96%),

Марокко (9,17%), Танзанії (6,44%), на Близькому Сході – у Лівані (25,05%), Йорданії (11,64%), Єгипті (7,08%). В Азійсько-Тихоокеанському регіоні максимальні показники характерні для Малайзії (6,15%), Таїланду (6,00%), Гонконгу (6,11%), Сінгапуру (5,20%). На європейському туристичному ринку за даним показником провідні позиції мають Хорватія (18,41%), Болгарія (8,16%), Греція (5,32%), Австрія (5,16%), Португалія (4,26%), Іспанія (4,15%), Угорщина (4,00%). В Україні він становить 3,29%. Водночас у ряді країн частка надходжень від туристичної діяльності, маючи значні абсолютні обсяги, є незіставною із ВВП: США (0,65%), Японія (0,19%), Республіка Корея (0,60%), Росія (0,71%), Бразилія (0,40%) [6, 202].

Важливим індикатором розвитку міжнародного туризму в контексті завдань сталого розвитку є обсяг надходжень від туристичної діяльності у розрахунку на душу населення, який опосередковано відображає вплив туристичної діяльності на добробут населення. Так, у декількох країнах цей показник перевищує 2000 доларів США туристичних надходжень на душу населення – Люксембург, Нова Зеландія та Австрія. Понад 1000 доларів США припадає на одного жителя Хорватії, Гонконгу, Швейцарії, Греції, Ірландії, Іспанії, Бельгії та Швеції. Саме в цих країнах міжнародна туристична діяльність може забезпечити ефективне виконання добробутоформуючої функції.

Інший полюс серед перших п'ятдесяти країн за обсягами надходжень від міжнародної туристичної діяльності формують ті, де цей показник у розрахунку на душу населення не перевищує 100 доларів США. Це такі країни, як Індія (8 доларів США), Індонезія (20), Бразилія (23), Росія (49), Україна (75), Аргентина (85). У цих країнах реальний вплив міжнародного туризму на соціокультурний розвиток, незважаючи на значні абсолютні значення, поки ще є слабо вираженим.

За оцінками фахівців, у туристичній галузі зайнято понад 260 млн. осіб, тобто на одного працюючого припадає майже 3,5 туристи [7, 5]. Таким чином, туризм є потужним джерелом створення нових робочих місць, подолання проблем безробіття. При цьому впровадження нових технологій у міжнародному туризмі, на відміну від багатьох інших галузей світової економіки, не створює проблем, пов'язаних зі скороченням персоналу. Зростання рівня зайнятості у міжнародному туризмі, своєю чергою, забезпечує зростання доходів населення та сприяє підвищенню рівня його добробуту в цілому.

Окремо слід зупинитися на впливі міжнародного туризму на економіку країн, що розвиваються. Для багатьох з них міжнародна туристична

діяльність виступає основним джерелом надходження іноземної валюти та створення валового внутрішнього продукту. У ряді країн, що розвиваються, внаслідок несприятливого поєднання факторів розвиток міжнародного туризму гальмується. Такими чинниками, зокрема, є значна віддаленість від країн, що генерують основні туристичні потоки, високі тарифи на авіап перевезення, пов'язані передусім із недостатнім трафіком, нестачею відповідних потужностей, низька інвестиційна привабливість і, як наслідок, нерозвиненість туристичної інфраструктури.

Водночас в ряді країн такі перепони успішно долаються, і вони починають створювати все більшу конкуренцію традиційним експортерам туристичних послуг. За даними ЮНВТО, з 1990 до 2006 року ринкова частка країн, що розвиваються, за кількістю іноземних туристів виросла з 28,6% до 41,3%, а у 50 найменш розвинених країнах за цей період зростання кількості прибуттів іноземних туристів перевищило 48% (що майже втричі перевищує середньосвітове значення), надходження від туристичної діяльності – 76% (майже в 1,9 раза вище середньосвітового).

Зростання ролі країн, що розвиваються, на міжнародних туристичних ринках пов'язане із стрімким зростанням їх ВВП, що оцінюється в середньому у 7% і вище щороку. У 2006 році приріст ВВП становив 8,1%, тоді як у розвинених країнах – лише 2,9%. Таке значення є вищим, ніж фіксувалося у попередні 20 років. Додаткові стимули пов'язані із зростанням цін на сільськогосподарську продукцію та мінеральну сировину, на яких спеціалізується значна частина країн, що розвиваються. За прогнозом МВФ, порівняно високі темпи їх економічного зростання збережуться і надалі [3, 112]. Це створює можливості для збільшення обсягів іноземних інвестицій та економічного зростання, що стимулює як туристичний попит, так і розвиток туристичної інфраструктури.

Експерти Німецького інституту вивчення вільного часу в результаті соціологічного опитування, проведеного в країнах Євросоюзу, визначили такі п'ять найістотніших проблем, що заважають розвитку міжнародного туризму: війна, неспокій, політична нестабільність (74% опитаних), екологічні проблеми (57%), хвороби та епідемії (55%), природні катаклізми та катастрофи (49%), злочинність (44%, включаючи загрози тероризму) [2, 25 – 27].

Так, наприклад, у регіоні Центральної Африки наявність сприятливих туристичних ресурсів (особливо для розвитку пригодницького та екологічного туризму) через поширення різноманіт-

них хвороб та епідемій, відсутність належного рівня гарантій безпеки туристів не можуть створити конкурентоспроможну туристичну пропозицію. А для Лівану, де міжнародний туризм відіграє провідну роль в економіці країни, перманентні політичні та військові конфлікти становлять істотну загрозу, що відображається на інтенсивності туристичного потоку.

Оскільки на ринках країн, що розвиваються, провідну роль відіграють малі та середні підприємства, які не володіють достатніми фінансовими та технологічними ресурсами для конкурентної боротьби на світовому рівні, то їх стратегічним ресурсом виступає електронна торгівля, реклама та продаж турів через засоби Інтернет. Ті країни, які своєчасно не зреагують на можливість долучення до електронної комерції в галузі міжнародного туризму, ставлять під загрозу сталість як туристичної діяльності, так і економіки в цілому. Як приклад слід назвати втрати країн, що розвиваються, пов'язані із невчасним реагуванням на процеси контейнеризації морських перевезень у 1970-х роках, внаслідок чого не було розбудовано необхідну інфраструктуру, що зумовило значно вищі транспортні витрати.

До цього слід додати можливість економії витрат та їх використання для реалізації національних соціальних програм за рахунок усунення низки посередників при налагодженні прямих контактів зі споживачами туристичних послуг через Інтернет. Проте, за даними секретаріату ЮНКТАД, наведеними у доповіді Building Confidence, у багатьох країнах, що розвиваються, інформаційно-комунікаційна інфраструктура, необхідна для розвитку електронної торгівлі послугами, є нерозвиненою, а доступ до Інтернет та телекомунікаційних послуг є дорожчим, ніж у розвинених країнах.

На противагу, у розвинених країнах, незважаючи на інші потенційні переваги, можливості здешевлення послуг за рахунок електронної торгівлі широко використовуються. Так, понад 53% туристів США використовують засоби Інтернет, у Європейському регіоні цей показник сягає 10% [6, 11].

Ще один шлях розширення туристичної доступності нових ринків країн, що розвиваються, пов'язаний зі здешевленням авіап перевезень, що істотно впливає на зростання їх обсягів і, як наслідок, створюються можливості для прибуття більшої кількості іноземних туристів, які мають нижчі рівні доходів.

На Лісабонській конференції ЮНВТО за результатами дослідження “Бачення туризму 2020” (“Tourism 2020 Vision”) визначено п'ять головних

перспективних напрямів розвитку міжнародного туризму на найближче десятиліття. Це пригодницький, круїзний, екологічний, культурно-пізнавальний та тематичний туризм [2, 15]. У контексті переходу до сталого розвитку на особливу увагу заслуговують круїзний та екологічний туризм. Перший за рахунок прокладання нових морських та річкових маршрутів у країнах, що розвиваються, створює можливості для акумуляції надходжень від туристичної діяльності в цих країнах та їх використання на розв'язання соціокультурних проблем. Динаміка розвитку круїзного туризму є високою. Так, якщо 1997 року він охоплював 7 млн. осіб, то 2006 року їх кількість перевищує 57 млн., тобто відбулося зростання більше, ніж у 8 разів [2, 15].

Екологічний туризм також у сучасний період динамічно зростає. За даними ЮНВТО, частка екотуризму на ринку міжнародного туризму становить близько 20%. За даними Світового Інституту Ресурсів, якщо темпи зростання обсягів туризму в цілому становлять 4% на рік, то екотуризму – понад 10% (за деякими оцінками – до 30%). Екологічний туризм формує ядро національної економіки багатьох країн, що розвиваються. Зокрема, у деяких країнах (наприклад, Танзанія, Кенія) грошові надходження від екотуризму перевищують обсяги товарного експорту [1, 7].

З точки зору екологічності туризму, найбільший потенціал подальшого зростання кількості іноземних туристів має Африканський регіон, де природа не зазнала істотного антропогенного впливу. В контексті впровадження засад сталого розвитку саме африканські країни мають сприятливі перспективи стати “новими туристичними країнами”, туристичними “тиграми” на світовому ринку. Проте це вже зараз вимагає реалізації національних програм розбудови туристичної інфраструктури, проведення агресивної туристично-інформаційної та маркетингової політики, створення умов для безпеки туристів.

Суттєвим несприятливим чинником розвитку міжнародного туризму в контексті завдань сталого розвитку є кліматичні зміни, викликані глобальним потеплінням. За результатами спільного дослідження ЮНВТО, ЮНЕП (Програма ООН з охорони довкілля) та Світової Метеорологічної Організації “Кліматичні зміни та туризм: відповіді на глобальні виклики” визначено, що у загальних викидах діоксиду вуглецю на сектори перевезення, розміщення та інші види туристичної діяльності припадає приблизно 5% [6, 7]. З іншого боку, викликані цим зміни клімату, можуть вплинути на зміни головних туристичних потоків

у тих регіонах, де клімат відіграє визначальну роль – Північній Європі, Середземномор'ї, Карибсько-му басейні.

Висновки. Отже, в цілому міжнародний туризм є однією з найдинамічніших галузей світової економіки, що відіграє істотну роль у подоланні бідності та розв'язанні екологічних проблем в інтересах сталого розвитку. При цьому слід зазначити, що позитивний вплив міжнародного туризму на забезпечення сталого розвитку світової спільноти є вагомим, ніж негативний. Проте дія лише ринкових чинників не гарантує мінімізації негативних економічних, соціокультурних та екологічних наслідків. Тому, з точки зору перспективності міжнародної туристичної діяльності в контексті вимог сталого розвитку, існує необхідність регулятивного впливу як на міжнародному, так і національному рівнях.

1. Александрова А.Ю. *Международный туризм: Учебник.* – М.: Аспект Пресс, 2004. – 470 с.
2. Квартальнов В.А. *Теория и практика туризма: Учебник.* – М.: Финанси и статистика, 2003. – 672 с.
3. Сенин В.С. *Организация международного туризма: Учебник.* – М.: Финанси и статистика, 2005. – 400 с.
4. *Tourism 2020 Vision, Vol.4. Europe. UNWTO Madrid 2007.*
5. *Tourism Highlights 2006, World Tourism Barometer, UNWTO (Vol. 4, No. 2, June 2006).*
6. *UNWTO World Tourist Barometer, Vol. 4, No.3 Madrid, October 2006.*
7. *UNWTO World Tourist Barometer, Vol. 4, No.2 Madrid, June 2006.*
8. *UNWTO NEWS №1, 2007.*

± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ±

21 вересня 2008 року Міжнародний день миру

“Благослови, Господь, державний Київ,
Що на горі над голубим Дніпром
Пильнує мир і всі труди людські,
Що їх живить земля своїм добром”.

Іван Кочерга

“Мир – це спокій, який надихається працею”.
Анрі Барбюс
французький письменник і
громадський діяч

“Мир, щастя, братерство людське – ось, що
потрібно нам на цьому світі”.

Марк Твен
американський письменник

± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ± ° ° ±